

Prof. Kārļa Dišlera XX konstitucionālās tiesas procesa izspēles kāzuss (2018. gads)

[A] Kāzusa minētie fakti, personas un notikumi ir izdomāti. Jebkāda apstākļu vai notikumu sakritība uzskatāma par nejaušu.

[B] Kāzuss ir balstīts uz tā publicēšanas brīdī Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Ja pēc kāzusa publicēšanas mainās normatīvais regulējums, tajā skaitā normatīvais akts vai akti zaudē spēku vai tiek grozīti, tiek pieņemts vai stājas spēkā jauns normatīvais akts vai akti, šīs izmaiņas nav jāņem vērā. Ja pēc kāzusa publicēšanas Satversmes tiesa, Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komiteja, citu valstu konstitucionālās tiesas vai jebkura cita institūcija pieņem tiesu nolēmumu vai autoritatīvu skaidrojumu kādai tiesību problēmai, tad izspēju dalībnieki var izmantot šādu nolēmumu vai skaidrojumu.

[C] Kāzusa aprakstītie viedokļi skaidro un raksturo pušu pozīciju. Izspēles dalībnieku juridiskajai analīzei nav pilnībā jāsakrīt ar kāzusa aprakstītajiem pušu viedokļiem. Izspēles dalībniekiem ir jāievēro prasījuma robežas, savukārt argumentācijas izvēlē viņi var darboties salīdzinoši brīvi.

- [1] Muhameds Baraks Šariers ir Irānas pilsonis no turīgas Irānas militārpersonu ģimenes. Šajā ģimenē dēli tradicionāli iegūst izglītību Apvienotajā Karalistē, pēc tam turpinot karjeru Irānas bruņotajos spēkos.
- [2] Metālapstrādes studiju laikā Londonā Muhameds iepazinās ar Latvijas pilsoni Ilzi Zaļmežu, kura studēja mārketingu. Neinformējot savu ģimeni, 2013. gada maijā Muhameds apprecējās ar Ilzi Zaļmežu. Abi laulātie pēc kāzām atgriezās Latvijā, kur Muhameds ieguva uzturēšanās atļauju.
- [3] Lai sniegtu ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmē, Muhameds nodibināja SIA “Zaļā stieple”, kurā kļuva par vienīgo īpašnieku un valdes locekli. SIA “Zaļā stieple” pamatdarbība ir dzeloņstieplju izgatavošana. Izmantojot studijās iegūtās zināšanas, Muhameds atrada iespēju ražot pietiekami lētas un īpaši kvalitatīvas lauksaimniecībā, būvniecībā un dažādu nožogojumu izgatavošanā izmantojamas stieples. Kā mārketinga speciāliste Muhameda sieva Ilze bija izpētījusi, ka īpašs pieprasījums Latvijā ir pēc t.s. Bruno tipa dzeloņstieplēm, ko Latvijas Republikas Ieslodzījuma vietu pārvalde (Ieslodzījuma vietu pārvalde) bija vairākkārt mēģinājusi iegādāties, taču izsludinātie publiskie konkursi bija beigušies bez rezultātiem.
- [4] SIA “Zaļā stieple” darbības uzsākšanai Muhameds izmantoja sava vectētiņa vērtslietas, kuras viņš kā vecākais mazdēls atbilstoši dzimtas tradīcijām bija saņēmis mantojumā. Tā kā vērtslietu pircēji aizdomīgi izturējās pret “visādiem arābu šeihiem”, Muhameds viņiem iesniedza vectēva testamenta apliecinātu tulkojumu angļu valodā un ajetollas Homeini savulaik izsniegtu apliecinājumu, ka vectēva vērtslietas ir iegūtas likumīgā ceļā un Irānas revolucionārajai kustībai nav iebildumu pret šo vērtslietu palikšanu Šarieru ģimenē.
- [5] SIA “Zaļā stieple” kļuva par vienas no senākās Latvijas Republikas bankas *EF credit* klientu. Šajā bankā atvērtais konts Muhameds ieguldīja visus no vectētiņa vērtslietu pārdošanas iegūtos līdzekļus. Tāpat no šā konta tika veikti visi SIA “Zaļā stieple” norēķini.
- [6] Muhameds bieži apmeklēja savus radniekus un piedalījās dažādās uzņēmēju izstādēs Teherānā. Viņš izmantoja iespēju piedalīties arī oficiālos pasākumos, uz kuriem tika aicināts kā Šarieru ģimenes loceklis.
- [7] Pēc kārtējā Irānas apmeklējuma 2016. gada aprīlī Muhameda brālēns - kas bija augsta ranga amatpersona Irānas valdībā - panāca politisku valdības lēmumu iepirkt no SIA “Zaļā Stieple” lauksaimniecības kompleksu

un ieslodzījuma vietu pārbūvei nepieciešamās dzeloņstieples. Tā kā Kopīgais visaptverošais rīcības plāns¹ bija stājies spēkā un pret Irānu noteiktās sankcijas atceltas, šādam darījumam nebija šķēršļu.

- [8] Tomēr, informējot *EF credit* banku par sagaidāmajiem darījumiem, Muhameds saņēma atbildi, ka banka šādus norēķinus par dzeloņstieplu piegādi Irānai neveikšot, jo nespēšot to izskaidrot savām korespondējošām bankām, t.i., bankām, ar kurām tā sadarbojas maksājumu un norēķinu veikšanā un citos jautājumos.
- [9] Nevēloties zaudēt izdevīgo piedāvājumu, Muhameds konsultējās ar savu apķērīgo svaini, kurš ieteica uz sievas vārda iegādāties un pievienot jau esošajam biznesam īslaičīgās finansiālās grūtībās nonākušo SIA “Suitu saktas”. Tā kā SIA “Suitu saktas” ražoja Alsungas novada suitu tautastērpus, SIA “Zaļā stieple” varētu paplašināt veicamās komercdarbības virzienus, kas savukārt ļautu saņemt maksājumus par dzeloņstieplu piegādi Irānai, pavadzīmēs norādot, ka tiek eksportēti tautamatniecības izstrādājumi. Sievas brālis apstiprināja arī to, ka *EF credit* banka tāpat neko uzreiz neuzzināšot, un šajā brīdī svarīgākais būtu informēt banku tikai par to, ka esot paplašinājusies SIA “Zaļā stieple” saimnieciskā darbība. Irānas puses nostājas dēļ darījumi pēc šāda plāna tika veikti ASV dolāros.
- [10] 2017. gada novembrī stājās spēkā Latvijas Komercbanku asociācijas vadlīnijas, kas paredzēja, ka komercbankām jāievēro Amerikas Savienoto Valstu (ASV) noteiktās starptautiskās finanšu sankcijas. Lai arī amatniecības izstrādājumi neesot saistīti ar kodolieroču proliferāciju, *EF credit* banka ieteica saviem klientiem pāriet uz bankas ieskatā mazāk riskantajiem maksājumiem *euro* valūtā. Novērtējot līdzšinējo sadarbību un pasūtījumu lielo apjomu, Irānas puse tam piekrita.
- [11] 2018. gadā ASV paziņoja par izstāšanos no Kopīgā visaptverošā rīcības plāna, kā arī pret Irānu noteikto sankciju atjaunošanu. Sankciju sarakstā papildus tika iekļauta arī Muhameda B. Šariera ģimene, tostarp viņš un viņa brālēns.
- [12] Protestējot pret ASV izstāšanos no Kopīgā visaptverošā rīcības plāna, Eiropas Komisija 2018. gada 6. augustā izdeva bloķējošo regulu Nr.2018/1100², šo regulējumu attiecinot arī uz atjaunotajām ASV sankcijām pret Irānu.
- [13] 2018. gada 12. jūlijā spēkā stājās grozījumi Latvijas Republikas nacionālo un starptautisko sankciju likumā (Sankciju likums), papildinot to ar 11.¹ pantu. Tas paredz, ka publisko iepirkumu un privātās partnerības jomā Latvijā jāpiemēro arī tādas būtiskas finanšu un kapitāla tirgus intereses ietekmējošas sankcijas, kuras noteikusi Ziemeļatlantijas Līguma organizācijas dalībvalsts.
- [14] 2018. gada 13. augustā Latvijas Republikas Ieslodzījuma vietu pārvalde (Ieslodzījuma vietu pārvalde) izsludināja publisko iepirkumu par 1 miljonu *euro*, lai vairāku gadu garumā iegādātos ieslodzījuma vietu modernizācijai nepieciešamās dzeloņstieples. SIA “Zaļā stieple” pieteicās šajā iepirkumā, piedāvājot viskvalitatīvākās stieples par viszemāko cenu.

¹ Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) – 2014. gada 14. jūlijā starp ANO Drošības padomes piecām pastāvīgajām dalībvalstīm, Vāciju, Eiropas Savienību un Irānu parakstītā vienošanās par Irānas kodolarsenāla samazināšanu.

² Komisijas Deleģētā regula (ES) 2018/1100 (2018. gada 6. jūnijs), ar ko groza pielikumu Padomes Regulai (EK) Nr. 2271/96, ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām

[15] Publiskā iepirkuma gaitā Ieslodzījuma vietu pārvalde noskaidroja, ka Muhameds B. Šariers kā SIA “Zaļā stieple” vienīgais īpašnieks un valdes loceklis ir ASV *Office of Foreign Assets Control* (OFAC) sankcionēta persona. Šādos apstākļos norēķini par līgumu nav iespējami. Tādēļ, pamatojoties uz Latvijas Republikas nacionālo un starptautisko sankciju likuma 11.¹ panta pirmo daļu, Ieslodzījuma vietu pārvalde izslēdza SIA “Zaļā stieple” no dalības iepirkumā, par to izdodot administratīvo aktu.

[16] 2018. gada 15. septembrī ASV Finanšu ministrija izplatīja paziņojumu, ka *EF credit* banka “tirgojoties ar ASV ienaidniekiem” un brīdināja par iespēju attiecībā uz banku piemērot Patriotu likumu, kas ļauj ASV tiesībsargājošajām iestādēm vērsties pret finanšu iestādēm, kuras legalizē noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai finansē terorismu.³

Tādēļ, atsaucoties uz savu iekšējās kontroles sistēmu, nākamajā dienā *EF credit* izbeidza darījumu attiecības ar SIA “Zaļā stieple”. Papildus tam, ka Muhameds B. Šariers ir sankcionēta persona, viņš, izveidojot piesegkompāniju no diviem SIA un, izmantojot to divējāda lietojuma preču tirgošanai, esot apgājis pret Irānu noteiktās sankcijas.

EF credit arī atteicās izmaksāt skaidrā naudā vai pārskaitīt SIA “Zaļā stieple” kontos esošos 2 miljonus *euro*, jo tā esot no Irānas saņemta nauda, un banka saskaņā ar FKTK ieteikumiem Nr. 111 nedrīkstot veikt nekādus darījumus ar sankcionētu personu. Lai arī banka neesot veikusi līdzekļu iesaldēšanu saskaņā ar OFAC sankcijām, tie esot novirzīti īpašā kontā un ar tiem nevarot veikt nekādas darbības līdz jautājuma atrisināšanai “valsts līmenī”.

[17] Muhameds, konsultējoties ar savu apķērīgo svaini, izlēma aizstāvēt savas tiesības un labo vārdu Satversmes tiesā, jo pret viņu pieņemtie lēmumi izriet no acīmredzami Satversmei neatbilstošām likuma normām.

[18] 2018. gada 5. oktobrī Muhameds SIA “Zaļā stieple” vārdā iesniedza Satversmes tiesā konstitucionālo sūdzību, kurā apstrīdēja Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma 2. panta vārdus “vai arī šajā likumā noteiktajos gadījumos piemērojot Eiropas Savienības vai Ziemeļatlantijas Līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas” un 11.¹ panta pirmo daļu, kā arī 13. panta ceturtais daļas 5. punktu atbilstību Satversmes 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam. Tāpat SIA “Zaļā stieple” konstitucionālajā sūdzībā tika lūgts pārbaudīt, vai attiecīgās likuma normas atbilst Kopīgajam visaptverošajam rīcības plānam, kas esot saistošs Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Konstitucionālajā sūdzībā SIA “Zaļā stieple” norādīja, ka likumā ietvertu normu piemērošana esot izpostījusi tās komercdarbību. Starptautiskās politikas un aizspriedumu dēļ esot liegta iespēja piegādāt tās saražotās preces uz Irānu, saņemt Latvijas valsts pasūtījumu un izmantot bankā esošos legāli iegūtus līdzekļus. SIA “Zaļā stieple” uzsvēra, ka faktiski ir notikusi tās īpašuma ekspropriācija un politiska likvidācija bez iespējām individuāli noteikto ierobežojumu pārsūdzēt Latvijas tiesā. Pārsūdzēt Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmumu neesot lietderīgi, jo likums ir skaidrs.

[19] Apsverot lietas ierosināšanu, Satversmes tiesas kolēģijai radās šaubas, vai pamattiesību aizskārums ir pietiekami pamatots un vai pirms vērsšanās Satversmes tiesā ir izsmelti visi efektīvie tiesību aizsardzības

³ ASV 2001. gada 26. oktobra likums “*Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act*” (USA PATRIOT).

līdzekļi. Tomēr viens no tiesnešiem uzskatīja, ka lieta ir ierosināma kā vispārsvārīga, jo atsevišķu globālo tirgus spēlētāju patvaļa un tiesiskas valsts principu ignorēšana apdraudot Satversmes kodolu.

Pēc ilgām debatēm, Satversmes tiesas rīcības sēde pilnā sastāvā vienojās ierosināt lietu par konstitucionālajā sūdzībā apstrīdētajām normām, rīcības sēdes lēmumā īpaši uzsverot, ka attiecībā uz lietas ierosināšanu pastāv pietiekami daudz jautājumu, kurus iespējams precīzi noskaidrot un izvērtēt, tikai ierosinot lietu un skatot to pēc būtības.

[20] Saeima savā atbildes rakstā lūdza izbeigt tiesvedību lietā, uzskatot, ka šajā gadījumā nav aizskartas SIA “Zaļā stieple” pamattiesības un konstitucionālās sūdzības izskatīšanai neesot pamata. SIA “Zaļā stieple” komercdarbības virziens esot amatniecības izstrādājumu tirgošana, kas netiekot liegta. Turklāt tā varot arī turpināt tirgot dzeloņstieples fiziskajām personām Latvijā, par to saņemot limitētus norēķinus skaidrā naudā. Latvijas valsts arī neesot uzlikusi *EF credit* pienākumu iesaldēt pieteicējas finanšu līdzekļus vai slēgt kontus: tas esot bankas lēmums privāto tiesību jomā, par kuru valsts neesot atbildīga. Jebkurā gadījumā SIA “Zaļā stieple” problēmas esot tiesību piemērošanas jautājums, jo Padomes 1996. gada 22. novembra regula Nr. 2271/96 esot tieši piemērojama un aizliedzot radīt nelabvēlīgas sekas personām, kuras pēc Kopīgā visaptverošā rīcības plāna ir sākušas tirgoties ar Irānu.

Turklāt šos tiesību piemērošanas jautājumus esot bijis iespējams risināt, izmantojot likumā esošās tiesību aizsardzības iespējas un pārsūdzot leslodzījuma vietu pārvaldes lēmumu, ko SIA “Zaļā stieple” neesot darījusi.

Attiecībā uz sankcijām, Saeima norādīja, ka, lai gan Ziemeļatlantijas Līguma organizācijas dalībvalsts nekur nav atšifrēta likuma tekstā, no Ārlietu ministrijas mājaslapas un likumprojekta sagatavošanas materiāliem esot skaidrs, ka šajā gadījumā tā esot bijusi ASV. Vienīgajam īpašniekam un valdes loceklim Muhamedam kā OFAC sankciju subjektam par šādu sankciju režīmu esot bijis jāzina. Saeima norādīja, ka arī ASV Konstitūcija garantē tiesības uz taisnīgu tiesu un SIA “Zaļā stieple” bija iespēja vērsties pret tās valdības lēmumiem ASV tiesā. Visbeidzot jautājums par sankciju piemērošanu pēc būtības esot politisks, jo tas skarot Latvijas stratēģiskās ārpolitiskās intereses un sadarbību ar transatlantiskajiem partneriem.

Tiesību akti, kas var tikt izmantoti kāzusa analīzes sagatavošanā (neizsmeļošs uzskaitījums):

1. Satversme
2. Eiropas Padomes Regula (EK) Nr. 2271/96 (1996. gada 22. novembris), ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām
3. Eiropas Komisijas Deleģētā regula (ES) 2018/1100 (2018. gada 6. jūnijs), ar ko groza pielikumu Padomes Regulai (EK) Nr. 2271/96, ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām
4. Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcija 2231 (2015) (pieejama: [http://www.undocs.org/S/RES/2231\(2015\)](http://www.undocs.org/S/RES/2231(2015)))
5. Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) – 2014. gada 14. jūlijā starp ANO Drošības padomes piecām pastāvīgajām dalībvalstīm, Vācijas, Eiropas Savienību un Irānu parakstītā vienošanās par Irānas kodolarsenāla samazināšanu

6. Satversmes tiesas likums
7. Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums un 2018. gada 21. jūnija Grozījumi Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā
8. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums
9. ASV 2001. gada 26. oktobra likums *“Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act” (USA PATRIOT)*

Atsevišķi Satversmes tiesas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un citu tiesu nolēmumi:

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskās tiesas 2018. gada 3. oktobra rīkojums Irānas Islāma Republikas prasībā pret Amerikas Savienotajām Valstīm par iespējamajiem 1955. gada konvencijas par draudzību, ekonomiskajiem sakariem, un konsulārajām tiesībām pārkāpumiem (pieejams: icj-cij.org)
2. Satversmes tiesas 2018. gada 23. maija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-20-0103
3. Satversmes tiesas kolēģiju lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu (pieejami: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/decisions/>).